Dr hab. Małgorzata Podolak
Zakład Systemów Politycznych
Wydział Politologii UMCS
Pl. Litewski 3 20-080 Lublin
e-mail: podolakm@op.pl

Lublin 20 sierpnia 2016 r.

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Piotra Obacza

pt. *Podział „Polska solidarna-Polska liberalna" w świetle wybranych koncepcji pluralizmu politycznego*, Kraków 2016, ss. 291.

Dysertacja napisana pod kierunkiem naukowym dr. hab. Wawrzyńca Konarskiego prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych.

Do oceny rozprawy doktorskiej mgr Piotra Obacza zostanie zastosowanych pięć kryteriów:

1. wartość podjętego problemu badawczego;
2. konstrukcja rozprawy, czyli jej struktura;
3. treść rozprawy, czyli jej poziom merytoryczny;
4. zastosowane metody badawcze, czyli jej poziom metodologiczny;
5. baza źródłowa, czyli wykorzystane dokumenty i opracowania oraz ich reprezentatywność dla podjętego tematu.

Problem badawczy

Należy podkreślić, że podjęty w rozprawie problem badawczy został dobrze wybrany. Jest nie tylko wartościowy w sensie poznawczym, lecz także istotny ze względu na swoją aktualność. Problem podziałów społecznych jest zagadnieniem od dawna badanym przez uczonych z całego świata.

Podział dotyczący społeczeństwa polskiego „Polska solidarna–Polska liberalna" jest związany ze zjawiskiem polaryzacji ideowej – zapoczątkowany w 2005 r. nadal funkcjonuje w Polsce i często jest eksponowany w dyskusjach politycznych i naukowych. Jest on także podkreślany podczas kampanii wyborczych, w których politycy PiS przekonują, że Polska solidarna to Polska rozwijającą się w oparciu o "związek lojalnościowy" między jednostkami, grupami społecznymi, regionami, miastami i wsiami (J. Kaczyński, Newsweek 5.12.2009). Jest to podział, który funkcjonował w przestrzeni publicznej począwszy od tradycyjnego podziału „lewica-prawica" poprzez podział na „postkomunę" i „postsolidarność".

Obecnie podział „Polska solidarna-Polska liberalna" funkcjonuje i jest czynnikiem oddziałującym na politykę rządzących i działalność opozycji parlamentarnej i pozaparlamentarnej. Zdeterminował także kampanię wyborczą i zaważył na wynikach wyborów parlamentarnych i prezydenckich w 2015 r.

Autor podjął się badania problematyki niezwykle złożonej:

- po pierwsze, zaprezentowania założeń koncepcyjnych pluralizmu politycznego;
- po drugie, analizy istniejącego w Polsce podziału z perspektywy pluralizmu politycznego;
- po trzecie, wykorzystanie stanowisk teoretycznych, poświęconych pluralizmowi politycznemu do sformułowania tzw. teoretycznej odpowiedzi na polityczny i społeczny konflikt związany z podziałem na Polskę solidarną i Polskę liberalną.

Należy także zwrócić uwagę, że badanie podziału „Polska solidarna-Polska liberalna" w świetle wybranych koncepcji pluralizmu politycznego ma charakter niszowy. Podobnie, jak stwierdził Autor we wprowadzeniu *„iż zagadnienie to jest często podejmowane przez badaczy zachodnich, choć niestety rzadziej polskich"* (s. 5)

Struktura rozprawy

W strukturze rozprawy zawarta jest wizja konceptualizacji i porządkowania podjętego problemu badawczego. Odpowiada ona zadeklarowanemu celowi, służy weryfikacji postawionych hipotez. Tytuł rozprawy w pełni odpowiada zawartości recenzowanego tekstu.

Rozprawa ma strukturę rozważań opartych na jasnych kryteriach wyodrębnienia: wprowadzenie, cztery rozdziały, zakończenie i bibliografia.

Wartość merytoryczna rozprawy jest znaczna, choć należy podkreślić w pierwszym rozdziale jej deskryptywny charakter. Niewątpliwym osiągnięciem Autora jest dokonanie, na bazie zebranego materiału, kompleksowej analizy przedmiotu badawczego, ustaleń faktograficznych oraz postawienie wielu hipotez badawczych.

Logiczna jest także wewnętrzna struktura rozdziałów, konstruowana zazwyczaj z odwołaniem się do kryterium rzeczowego i problemowego porządkowania zawartych w nim treści. Zachowano między rozdziałami proporcje, logikę podziału treści oraz wynikania. Przyjęty przez Autora podział konstrukcji pracy jest czytelny i konsekwentny.

Struktura rozprawy jest wypracowana i przemyślana, oparta na klarownej koncepcji. Cezura czasowa 2005-2015 nie budzi zastrzeżeń.

Treść rozprawy

Poziom merytoryczny rozprawy zasługuje na pozytywną ocenę. Jej treść łączy elementy opisu i analizy. Autor wykorzystał obszerny, wnikliwie gromadzony materiał empiryczny. Praca składa się z czterech rozdziałów, które mają charakter problemowy.

Wprowadzenie dysertacji zostało skonstruowane zgodnie z przyjętymi zasadami i zawiera wszystkie, niezbędne elementy. Autor syntetycznie scharakteryzował strukturę pracy, zaprezentował wykorzystane metody badawcze, szeroko przedstawił źródła, dokonując pełnej oceny i krytyki wykorzystanych źródeł, a także stanu literatury. Dodatkowo bardzo obszernie Doktorant zaprezentował stan współczesnych badań nad pluralizmem politycznym oraz badań nad podziałami socjo-politycznymi w Polsce (s. 16-19).

Doktorant wyraźnie wskazuje we wprowadzeniu hipotezy badawcze (s. 8):

1. *dzięki współczesnym koncepcjom pluralizmu (...), można efektywnie opisać i zinterpretować współcześnie istniejący w Polsce konflikt społeczno-polityczny;*
2. *społeczeństwo, w którym istnieje wiele wpływowych, ścierających się i rywalizujących grup, powinno dążyć do uzgodnień i kompromisów pomiędzy wszystkimi grupami.*

Dodatkowo sformułowane zostały cele badawcze (s. 13):

1. *rekonstrukcja (...) i analiza koncepcji politycznych odnoszących się do pluralizmu*;
2. *zastosowanie wybranych koncepcji pluralizmu politycznego do analizy podziału „Polska solidarna-Polska liberalna;*
3. *dostarczenie teoretycznych podstaw dla rozważenia dylematów politycznych związanych z powyższym podziałem*

Są one sformułowane dojrzale, interesująco i świadczą o dociekliwości badawczej Doktoranta.

Rozdział pierwszy *Pluralizm polityczny – ujęcia teoretyczne* jest rozdziałem wprowadzającym. Autor prezentuje w nim stan badań nad pluralizmem politycznym, prezentuje klasyczne i najnowsze koncepcje pluralizmu politycznego, które stanowią podstawę analizy podziału „Polska solidarna-Polska Liberalna". Autor szerzej omówił koncepcje Victora M. Muñiza-Fraticellego *parallel structure thesis (PST),* Aleksandro Ferrary *hyper-pluralism* oraz teorię pluralizmu Williama E. Connolly'ego.

Rozdział drugi *Dychotomiczne ujęcia konfliktów społeczno-politycznych w Polsce* poświęcono rozważaniom dotyczącym podziałów społeczno-politycznych w Polsce w ostatnich dekadach: podział postkomunistyczny, podział posmoleński oraz podział postsolidarnościowy.

Rozdział trzeci *Podział „Polska solidarna-Polska liberalna"* Autor poświęca charakterystyce przedmiotowego podziału prezentując aktualne wyniki badań społecznych. Przedstawiono także analizę funkcjonowania podziału „Polska solidarna-Polska liberalna" w krajowym dyskursie politycznym i naukowym.

W rozdziale czwartym *Podział „Polska solidarna-Polska liberalna" w świetle wybranych koncepcji pluralizmu politycznego,* przedmiotowy podział został przeanalizowany i zinterpretowany z perspektywy wybranych koncepcji pluralizmu politycznego.

Podsumowanie części merytorycznej zostało zawarte w zakończeniu dysertacji. W tej części Doktorant odniósł się do postawionych we wstępie celów, hipotez badawczych i pytań. W zakończeniu Autor przedstawia interesujące wnioski. Należy zwrócić uwagę, iż każdy rozdział poprzedza wstęp/wprowadzenie, a kończy podsumowanie i uwagi końcowe. Jest to analiza rzeczowa i obiektywna, ale zarazem krytyczna.

Pod **względem formalnym** pracę ocenić należy jako staranną i poprawną. Na pochwałę zasługuje rzeczowość opracowania, wyjątkowo klarowna i uporządkowana narracja, komunikatywność tekstu. Język pracy jest jasny i precyzyjny. Jest to bardzo istotne, gdyż język analiz politologicznych, siatka stosowanych kategorii – obok przedmiotu badań, teorii i metodologii – jest jednym z czterech elementów określających tożsamość nauk o polityce jako dyscypliny. Na wysokim poziomie edytorstwo pracy. Przypisy zostały zrobione prawidłowo, wartościowe i w treści i w formie, informują o wykorzystanych źródłach, mają też charakter uzupełniający i dygresyjny.

Należy zwrócić uwagę, że Autorowi dysertacji udało się uniknąć języka publicystycznego, a rozprawa napisana jest także w oparciu o materiały prasowe i materiały medialne.

Założenia metodologiczne

Wyróżnikiem badań naukowych jest odwoływanie się do zasady jedności wiedzy i metody, niezależnie od specyfiki jej stosowania w obszarze nauk społecznych. Należy podkreślić, że opiniowana rozprawa doktorska została przygotowana na bardzo dobrym poziomie metodologicznym.

Metody badawcze stosowane do rozwiązania podjętego przez Autora problemu naukowego wynikają wprost ze sformułowanych we wstępie rozważań, a stanowiły je

przede wszystkim: metoda analizy porównawczej, metoda systemową, metody statystyczne, metoda dedukcyjna.

Brak jednak stosownego rozwinięcia kwestii zastosowanych w dysertacji metod badawczych.

Bazę źródłową rozprawy należy ocenić jako solidną, odpowiednio dobraną i wszechstronną. Baza źródłowa jest dowodem właściwie przeprowadzonej kwerendy, znacznej dociekliwości Autora i umiejętności wykorzystania przez niego znacznej ilości różnorodnych źródeł. Literatura naukowa, na którą powołuje się Autor, stanowiąca podstawę dysertacji, świadczy o znajomości opracowań naukowych poświęconych prezentowanym zagadnieniom.

Baza źródłowa obejmuje 36 stron bibliografii: opracowań monograficznych, artykułów naukowych, artykułów prasowych, materiały medialne, a także Komunikaty z badań i inne opracowania Centrum Badania Opinii Społecznej oraz Dane Polskiego Generalnego Studium Wyborczego i opracowania zawierające dane PGSW.

Dysertacja w znacznej części została oparta o krajowe i zagraniczne materiały źródłowe. Zagraniczna literatura stanowi ponad 30 procent opracowań monograficznych i artykułów naukowych.

Należy podkreślić istotny wkład Autora w zgromadzenie odpowiednich materiałów źródłowych do przeprowadzonej w dysertacji analizy.

Uwagi polemiczne i porządkujące:

1. W odniesieniu do metod badawczych Doktorant wymienił zastosowane metody nie odnosząc się do nich, w jaki sposób zostały wykorzystane (s. 14).

2. We wprowadzeniu zupełnie niepotrzebnie Autor przywołuje definicję „polityki" J. Błuszkowskiego i J. Zaleśnego.

3. Pojęcia „pluralizm" oraz „podział" z wprowadzenia sugerowałabym zdefiniować w rozdziale I. Analizę definicji „pluralizm" przytacza Doktorant na s. 42-50 w rozdziale I.

4. Zauważalna jest pewna niekonsekwencja Autora: we wprowadzeniu *„Wiele wskazuje na to, że mamy do czynienia z nowym podziałem społeczno-politycznym (Polska solidarna-Polska liberalna)* (s. 26), z kolei w rozdziale II (s. 107): (...) *podział „Polska solidarna-Polska liberalna" jawi się jako utrwalona społecznie i politycznie forma podziału „postsolidarnościowego", rozwijającego się od początku nowego wieku.*

5. Bardzo ciekawy jest wątek dotyczący zjawiska paranoi politycznej. Sugerowałabym rozwinięcie.

6. Odnosząc się do charakterystyki elektoratów PiS i PO (s. 138 i s. 145) należy zgodzić się z Doktorantem, że elektorat PiS to głównie mieszkańcy małych miejscowości, słabo wykształceni, osoby starsze, praktykujący katolicy. Jednakże PiS od początku powstania w 2001 r. konsekwentnie zwiększał swoje poparcie od 9,5% we wrześniu 2001 r. do 39,1% w wyborach parlamentarnych w 2015 r. (obecnie 36%).

W ostatnich wyborach PiS wygrał w tzw. bastionach PO – czyli w województwie Wielkopolskim i Pomorskim, wygrywając także w miastach tj. Warszawa, Kielce czy Kraków. To także świadczy o tym, że nastąpiła zmiana struktury elektoratu PiS.

7. W bibliografii brak rozdzielenia publikacji na monografie i czasopisma naukowe.

Na zakończenie swojej recenzji kieruję prośbę do Doktoranta o ustosunkowanie się do następujących kwestii:

1. Jakie wg. Doktoranta wydarzenia historyczne spowodowały głębokie konflikty, które następnie spowodowały podział na „Polskę solidarną i Polskę liberalną"?
2. Na czym polega podział „Polska solidarna-Polska liberalna"?
3. Czy istnieje możliwość porozumienia i współpracy pomiędzy zwolennikami „Polski solidarnej i Polski liberalnej?

Reasumując, należy podkreślić, że zawarte w recenzji uwagi polemiczne nie zmieniają ogólnej pozytywnej oceny rozprawy doktorskiej mgr Piotra Obacza. Jest to pionierskie w badaniach politologicznych opracowanie dotyczące analizy podziału „Polska solidarna-Polska liberalna" w świetle wybranych koncepcji pluralizmu politycznego.

Praca została napisana na bardzo dobrym poziomie merytorycznym i metodologicznym. Pan Magister wykazała się znajomością podjętej tematyki zarówno w warstwie opisu, jak i analizy.

Konkludując, należy podkreślić, że praca doktorska mgr Piotra Obacza jest opracowaniem wartościowym merytorycznie, ma charakter nowatorski, wnosi istotny wkład w badania nad problematyką podziałów społecznych w Polsce w świetle wybranych koncepcji pluralizmu politycznego.

Sugeruję także wydanie dysertacji w postaci monografii bądź publikację fragmentów w czasopismach naukowych.

Mając na uwadze powyższe rozważania, stwierdzam, iż rozprawa mgr Piotra Obacza spełnia wymagania określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki z późniejszymi zmianami.

Wnioskuję o dopuszczenie mgr Piotra Obacza do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Małgorzata Podolak